

"השתיקה היא המתנה הגדולה

ביותר" זהו המסר של זוג המוזיקאים דווה פרמל ומיטן, היוצרים ז'אנר מוזיקלי ייחודי המשלב מנטרות עתיקות בשפת הסנסקריט עם סגנון מוזיקלי מודרני.

בני הזוג, שנפגשו לפני 23 שנה באשראם של אושו בפונה, נודדים יחד ברחבי העולם ללא בית קבוע, מופיעים ויוצרים את המנטרות המוזיקליות שלהם. ריאיון טרנס־אטלנטי

מאת: אורלי בר־קימה

◀ "המנטרות שאנחנו שרים עמוקות יותר ממה שהמיינד מספר לנו, הן הולכות ישר להוויה שלנו. זוהי שפה שמבוססת על אנרגיה, ולכל מילה ואות יש המהות שלהן ושל מה שהן עושות. כשאנחנו שרים יש הרגשה של אנגדה, אושה, גם עבורנו וגם עבור הקהל. זה כמו תרופה שאנחנו יודעים שהיא עובדת, אבל לא יודעים איך". במילים אלה פותחים **דווה פרמל** ובן זוגה **מיטן**, מוזיקאים שהם גם זוג בחיים זה 23 שנה, את ריאיון הסקייפ שלנו, שמתקיים לקראת קונצרט שיערכו בארץ בחודש מאי.

אם אי פעם השתפתם בשיעור יוגה או פילאטיס, ודאי התודעתם למוזיקה של דווה פרמל ומיטן, גם אם לא ידעתם זאת. בשנים האחרונות, המוזיקה של הזוג יוצא הדופן הזה הפכה לפסקול של כל שיטות המרפא האלטרנטיביות ושל סדנאות ההתפתחות האישית. היא מושמעת כמעט בכל קליניקה של עיסוי, דיקור ומדיטציה בעולם, וזכתה להכרה ולחיבוק גם בקרב מנהיגים רוחניים כגון **אקהרט טולה** ו**הדלאי לאמה**. אלבום הבכורה של דווה, *The Essence*, שיצא בשנת 1998, טיפס לראש מצעדי מוזיקת הניו אייג' במדינות שונות, והציג לעולם ז'אנר מוזיקלי ייחודי, המשלב מנטרות עתיקות בשפת הסנסקריט עם סגנון מוזיקלי בן זמננו. בעקבותיו יצרו דווה ומיטן שורה של תקליטורים מוערכים שנמכרו ביותר ממיליון עותקים, ועם השנים הופעותיהם עברו מכיתות יוגה קטנות לקהל של אלפים באולמי קונצרטים, בקתדרלות ובפסטיבלי מוזיקה ברחבי העולם.

כשמיטן פגש את דווה

דווה ומיטן נפגשו באשראם של אושו בפונה שבהודו בשנת 1990, ומאז לא נפרדו דרכיהם

<

63

חיים אחרים

Michael Mayzel: 0171x

דווה ומיטן עם מאנוס,
אמן חליל הבנסורי

הביאו לי מרפא מכל הפגיעות שסחבתי איתי במוזיקה ובחיים בכלל”, מציין מיטן. אושו העניק שם חדש גם למיטן, שמשמעותו בסנסקריט ”חבר של עצמך ושל אלוהים”. כשפגש בדווה, כבר עסק מיטן בארגון מוזיקת האשראם, והיה אחראי לערבים המוזיקליים שבהם השתתפו אלפים. הוא הזמין את דווה להצטרף, וכך התחילה שותפותם המוזיקלית והאינטימית.

חיבור סודי ואינטימי

”תמיד היה בדווה משהו מיוחד. מהרגע הראשון שהתחבקנו הרגשתי שהיא נשמה ותיקה יותר ממני”, מציין מיטן בעודו מגיש לדווה ספל קפה מול המחשב. היא ממשיכה: ”בהתחלה המחשבה שלי הייתה תמימה, אבל מתברר שהיה לי פוטנציאל מוזיקלי ומיטן זיהה אותו בי. מיטן הוא שטיפח אותי ולימד אותי לאורך השנים. הוא הגורו שלי”, היא מחייכת אליו. מיטן נראה משועשע מהרעיון ואומר לי: ”תכתבי, שזה יתועד. אמנם אני הגורו שלה, אבל כל עוד אני עושה מה שדווה אומרת לי, הכול בסדר”. שניהם צוחקים, וכמתבוננת מהצד נראה שיש ביניהם קרבה ואינטימיות שהן רק שלהם, מעין חיבור סודי.

מה הסוד של הזוגיות שלכם? הרי אתם ביחד 24 שעות ביממה.

”מההתחלה היה ברור לנו שמערכת היחסים שלנו

תקופה לונדון תססה מרוק’נרול ומצלילי הביטלס”, הוא נזכר. ”זו הייתה תקופה של תמימות. הייתה הרגשה שלחיים אין גבולות”. מאוחר יותר, בשנות ה־70, הוא בנה לעצמו קריירה כזמר וככותב שירים, והשתתף בסיבובי הופעות של **פליטווד מק**, של **לו ריד** ושל **ריי קודר**. הוא אף פרסם שני אלבומים שזכו להצלחה.

”היו לי חווי אלבומים והתחלתי לכתוב מוזיקה לאחרים, לרדיו ולטלוויזיה, אבל בשנות ה־30 שלי התחלתי לשאול שאלות, חיפשתי משהו מהותי יותר בחיי”, הוא מסביר. מיטן חווה הארה רוחנית, לדבריו, לאחר שקרא ספר דרשות זן של אושו בשם ”לא מים לא ירח”, ולאחריה עזב הכול ונסע כדי ”לכרוע לרגליו של המאסטר”. הוא השתלב במהירות כחבר הקהילה שהתהוותה סביב אושו, והתוודע לגישה חדשה למוזיקה. ”זו הייתה תגלית מופלאה. דבר לא הכין אותי לכוח הריפוי שיש במוזיקה. למדתי מוזיקת קודש מהי. היא ערבבה בסגנונה מזרח ומערב, והייתה רוחנית ומרוממת נפש. נדלקתי במיוחד על סוג המדיטציה הקרוי ’ריקוד סופי’ ולא החמצתי הזדמנות להשתתף. המוזיקה הזאת וההשתתפות באורח החיים של הקהילה, בהרצאות ובמדיטציות של אושו

האישיות והמוזיקליות. ”לבבותינו נקשרו מיד, אף שהייתי בת 20 והוא בן 42”, מספרת דווה. ”מיטן היה אחד המוזיקאים של אושו. הרגשתי טוב בכל פעם שנפגשנו וצחקנו הרבה, כפי שאנחנו עושים עד היום. הוא כותב את השירים היפים ביותר, ורבים מהם הכרתי מהמדיטציות ומהטקסים באשראם”.

דווה, ילידת גרמניה, חונכה על ברכי המוזיקה הקלאסית ובזמן שגדלה שימשה לה שירת המנטרות כשירי ערש. אמה ניגנה על ויולה דה־גמבה ואביה, שהיה אמן, למד זן ויוגה, תרגל מדיטציה ואף לימד סנסקריט.

”כשאמי הייתה בהיריון איתי, נהגו הוריי לשיר את מנטרת הגיאטרי, וגם כשגדלתי המשכנו לשיר אותה יחד לפני השינה. לא ממש ידעתי מה שרתי ומדוע. רק מאוחר יותר ידעתי להוקיר את הרגעים רבי הערך האלה שהוריי העניקו לי”, מספרת דווה.

בשנות התבגרותה חצתה דווה את גבולות חינוכה המוזיקלי והתחילה בחיפוש משל עצמה. כבר בהיותה בת 11 התוודעה לאושו, שהעניק לה את השם דווה פרמל, בסנסקריט: ’אהבה אלוהית’. בגיל מאוחר יותר, כשהגיעה לאשראם שלו, היא למדה את אמנות ריפוי הגוף, הכוללת עיסוי, שיאצו ותרפיית קרניו סקראל. מיטן נולד בלונדון וגדל בשנות ה־60. ”באותה

מיטן: "מערכת היחסים שלנו אמנם חשובה, אבל היא אינה הדבר היחיד שנותן לנו הזנה בקשר שלנו, ואנחנו חלק ממהו גדול יותר. יש לנו שליחות ואנו בני מזל שדרך המפגש באשראם ודרך המוזיקה, אנחנו מביאים לעולם את המנטרות ויוצרים את הרגשת המדיטציה כדי לעזור לאנשים לגלות את הגורו הפנימי שבתוכם"

אמנם חשובה, אבל שהיא אינה הדבר היחיד שנותן לנו הזנה בקשר שלנו ושנחנו חלק ממהו גדול יותר. אנחנו ביחד כדי ליצור משהו משותף. כף לנו ואנחנו נהנים להיות ביחד, ועם זאת אנחנו מודעים שיש לנו שליחות ושנחנו בני מזל שדרך המפגש באשראם ודרך המוזיקה, אנחנו מביאים לעולם את המנטרות ויוצרים את הרגשת המדיטציה כדי לעזור לאנשים לגלות את הגורו הפנימי שבתוכם", אומר מיטן.

"אנחנו חברים טובים מאוד לפני הכול, וזה בעיניי הסוד. אנחנו אוהבים זה את זה, ובאמת מבליים ביחד 24 שעות ביממה באותו החדר. גם בחזרות, בהקלטות ובהופעות אנחנו כל הזמן ביחד", מוסיפה דווה. "אבל אנחנו גם מקבלים את המרחב האישי שלנו בזמן שאנחנו שרים ומנגנים, מכיוון ששם אנחנו בממד אחר לגמרי, וזה הזמן של כל אחד עם עצמו", היא מציינת. מיטן ממשיך את דבריה ומבהיר כי אכן מערכת היחסים ביניהם אינה רגילה: "המוזיקה בשבילנו היא הכול, היא כמו לעשות אהבה. זו דרך שונה לחיות, כי זו אינה מוזיקה רגילה. המנטרות הן ממד אחר לגמרי ותומכות בנו מאוד, ולכן אנחנו מחוברים זה לזה ברמה אחרת. מערכת היחסים עם דווה היא הכי עמוקה שהייתה לי עם אישה, וזה לא בפרדיגמה הרגילה של יחסים עם אישה שאתה מצפה לה כגבר".

ביחד במקום אחד הייתה חצי שנה בטוסקנה שבאיטליה, מלבד השנתיים שהיו באשראם של אושו. מאז, בערך בכל חודשיים, הם עוברים ממקום למקום בעולם.

איזה מקום אתם מחשיבים לבית שלכם?

דווה: "איפה שאנחנו נמצאים באותו הרגע זה הבית שלנו. בעצם, איפה שמיטן נמצא זה הבית שלי". שוב הם מחייכים בינם ובין עצמם במעין חיוך סודי אינטימי, ומיטן מוסיף: "אנחנו מרגישים שלהיות בתנועה זה טוב בשבילנו, זה גורם לקשר שלנו ולמוזיקה שלנו להיות טריים, ואולי בשל כך לאנשים אף פעם לא נמאס מאיתנו".

להתפלש בתוך השקט

לשאלתי על המוזיקה שלהם מיטן משיב: "המוזיקה שלנו נולדה באשראם, שם לומדים כיצד למדוט, לסגור עיניים, להירגע, להיות חבר של האני הפנימי שלך, לנשום, לקבל ולהאזין

האם פער הגילים אינו מפריע לכם?

דווה: "היום אני בגיל שמיטן היה כשנפגשנו, בת 43. גם אז היינו צריכים להפנים את ההבדל בגילים שלנו. זה משהו שפיתחנו ביחד, בלי שאיש מאיתנו ציפה לכך. היחסים שלנו יכולים להסתיים מחר בבוקר, אבל השליחות המשותפת שלנו לא". אין להם ילדים משלהם מתוך החלטה. למיטן יש ילד מנישואים קודמים, ודווה לא רצתה מעולם ילדים. "התקליטים שלנו הם הילדים שלנו מכיוון שיש בהם אהבה והם נעשו באהבה. ההיריון היה בהקלטות והלידה היא בשחרור שלהם בתקליטים ובשירה מעל הבמה", אומרת דווה. מעבר לכך, הם מרגישים שיש להם משפחה גדולה ברחבי העולם, הקהילה הרוחנית העולמית, ה"סגרה", שהם חלק ממנה. מאז שנפגשו הם למעשה נעים ונדים ברחבי העולם, סוג של אזרחי כל העולם, ומופיעים בפני קהלים שונים. הם מעולם לא הרגישו צורך להתיישב במקום אחד, והתקופה הכי ארוכה שחי

**דווה: "איפה שאנחנו
נמצאים באותו הרגע
זה הבית שלנו. בעצם,
איפה שמיטן נמצא זה
הבית שלי"; מיטן: "אנחנו
מרגישים שלהיות בתנועה
זה טוב בשבילנו, זה גורם
לקשר שלנו ולמחיקה
שלנו להיות טריים, ואולי
בשל כך לאנשים אף פעם
לא נמאס מאיתנו"**

כמה חודשים, שאף אני לקחתי בו חלק, הם שלחו במשך 21 יום מנטרה חדשה לתרגול בכל יום בליווי סרטון וידיאו של שניהם שבו הסבירו את מהותה. למסע הזה, לדבריהם, נרשמו יותר מ-200 אלף אנשים ברחבי העולם.

כיצד אתם מסבירים את ההתעוררות הרוחנית בעולם בשנים האחרונות?

מיטן: "יש בפירוש התעוררות בעשר השנים האחרונות. בעבר האנשים שהיו באים לקונצרטים שלנו היו מזוהים מאוד עם העולם הרוחני, ואילו היום קשה לדעת. יש הרבה יותר אנשים שמרגישים את הקריאה. התהליך הוא ברור לדעתי מכיוון ששום דבר אחר לא עובד, ואולי היום אנשים מרגישים בטוחים יותר להתחבר אליו. הקהל שלנו הוא אותן נשמות בגופות שונים, ויש כיום קהילה גדולה מאוד. אנשים עם קשר לנשמה, עם צרכים רוחניים, מעין משפחה מאוחדת סביב המוזיקה ברחבי העולם". לאחרונה, הוא מספר, הם הופיעו במוסקבה בפני 3,000 איש. "זה משהו היסטורי בעיניי. 3,000 איש ברוסיה ששרים מנטרות בסנסקריט ושוקקים ביחד. זה נותן תחושה של גל אדיר. הגל הזה התחיל כבר בשנות ה-60, כשהביטלס הגיעו לרישיקש בהודו, ומשהו בעולם נפתח אז". לדברי מיטן, העוצמה של המנטרות שהם שרים משפיעה, ובשנים האחרונות מצטברות יותר ויותר עדויות של רופאים, של הורים ושל מורים לילדים אוטיסטים, למשל, שאומרים שהמוזיקה הזאת יוצרת אצלם תגובות. "יש גם בדיקות שנעשו על בעלי חיים ועל חיילים שחוו טראומה, שהגיבו באופן חיובי למוזיקה הזאת", מעיד מיטן. "יש אפילו מנתח מוח בטקסס שמאזין למוזיקה שלנו בזמן ניתוחים. זה מראה לי שהמנטרות עובדות ברמה עמוקה מאוד שקשה להסביר אותה. הקונצרטים שלנו הם סוג של תרגול רוחני שהתחלנו באשראם לפני שנים רבות ופשוט המשכנו בו. ההרגשה כיום היא שאנשים רעבים וצמאים לרוח, יש יותר מודעות לכך שיש שם משהו מעבר".

הזמנה למדיטציה

הגורו שלהם, אושו, שהם כה אוהבים ומרבים לצטט, אמנם מת בשנת 1990, אבל רוחו ממשיכה להשפיע על חייהם, כמו על עשרות אלפי מאמיניו ברחבי העולם. לדברי מיטן, אושו למעשה לא רצה "מאמינים" שילכו אחריו. "הוא כל הזמן אמר 'תהיו עצמכם, קחו

להישאר בדרכים. אין דבר יקר יותר מאשר לשיר עם קהל, באקסטזה של אושה, ואז להיכנס לשקט העמוק שמביאה המנטרה. זה שקט כה עמוק, עד שאתה עוצם עיניים ומרגיש שאין שם אף אחד. כל האישייות מתמזגות אל תוך רגע מקודש וזעיר, ורק השקט נשאר".

"כשאנשים יושבים ושרים איתנו את המנטרות, אין הרגשה של קהל ושל הופעה. אין גבולות. כולנו הופכים ל'אחד' וכל התיאטרון נהנה ממרחב של מדיטציה. זה לא דווה ומיטן מצד אחד והקהל מצד שני, אלא 'אנחנו'. כך אנשים מקבלים הזדמנות להאט לכמה שעות את הקצב, לנוע לממד פסיכולוגי אחר ולחוות פרספקטיבה עמוקה יותר לחיים", מבהיר מיטן.

הם נרגשים מאוד, לדבריהם, להופיע בישראל, וזו הפעם השנייה שלהם כאן. "יש לנו חברים רבים בישראל, ובפעם הקודמת הייתה לנו הרגשה של ריפוי ושל חזרה הביתה", אומר מיטן. לדבריו, הם מתכוונים להזמין למופע גם חברים פלסטינים כדי ליצור הרמוניה ואחדות, שחשובות במיוחד במקום טעון פוליטי כמו ישראל.

רעב וצמא לרוח

בעולם הרוח הם נחשבים לתופעה יוצאת דופן ומושכים אליהם מעריצים רבים מרחבי העולם. במסע מדיטציה וירטואלי עולמי שערכו לפני

את מה שאתה רואה. כשאתה עוצם עיניים ואתה לבד במרחב, יש לך מפתח - המוזיקה, שהיא מעין קיצור דרך ונועדה לעזור לך למדוט. המוזיקה נוצרת על ידי השקט שבין התווים. דווה ואני מרגישים שאנחנו חלק מ-5,000 שנות מסורת, שהולכת אחורה בזמן. זו טכנולוגיה, צלילים מסוימים שחוזרים עליהם שוב ושוב עוזרים לנו ללכת פנימה יותר לעומק. ההודים שכללו את זה כשהבינו שצלילים אלה לאורך זמן יוצרים תגובה, והיום זה ברור וידוע ללא שום ספק. זה מה 'שנפלנו' אליו, מסורת שנעלמה בחיי היום-יום, אבל המשיכה לזרום כמו נהר תחתון מלמטה דרך המנטרות". בקונצרטים שלהם, הקהל יושב ושר איתם את המנטרות, והם מבקשים באופן מפורש לא למחוא כפיים, אלא להישאר בשקט, גם אחרי שהצלילים מסתיימים. דווה מסבירה שזו למעשה המטרה שלהם: "השתיקה היא המתנה הגדולה ביותר שיש לנו. בלי השקט שאחרי השירה, זה רק חצי סיפור. השקט שאחרי השירה הוא כמו השיא של סיפור טוב. הוא ממתין שם משום שהוא כבר היה קיים בתוך המוזיקה. היה עליו רק להיחשף ולזכות בהכרה. קל כל כך להתעלם מהשקט הזה, ודווקא בו מצוי כוח הריפוי. זוהי הסיבה האמיתית שבגללה מיטן ואני שרים - כדי להתפלל בתוך השקט. זהו מזוננו הרוחני, וזה מה שגורם לנו

דווה ומיטן בקונצרט. “להיכנס לשקט העמוק שמביאה המנטרה”

דווה: “ההזמנה שלי היא לכל אחד – עשו מדיטציה. אפילו אם תאמרו את המילה ‘אום’ שלוש פעמים, כשאתם קמים בבוקר או במקלחת, זה ישנה אצלכם דברים בחיים. לשבת בשתיקה לפני שאוכלים, אפילו דקה ביום – זה משנה מיד את טעם האוכל לטובה

אל דווה ומיטן מצטרף בסיבוב הופעות זה אמן חליל הבנסורי מנפאל, מאנוס. הוא החל את דרכו המוזיקלית בראגה ההודית הקלאסית. מאוחר יותר הוא שילב את צליל הבנסורי בז'אנרים מוזיקליים רבים, מג'אז ועד הסגנון הקלטי, ואפילו בלהקת רוק פופולרית מאוד בקטמנדו. הוא פגש את דווה ומיטן בסן פרנסיסקו, בהקלטת אלבומם Embrace בשנת 2002, ומאז הוא מופיע איתם בקונצרטים ומשתתף ברבות מהקלטותיהם, כולל באלבום האחרון, A Deeper Light.

או במקלחת, זה ישנה אצלכם דברים בחיים. לשבת בשתיקה לפני שאוכלים, אפילו דקה ביום – זה משנה מיד את טעם האוכל לטובה. אני גם כמובן אשמח שתבואו לקונצרט ותשתפו גם אחרים, מכיוון שזו מתנה שכל אחד יכול להתחבר אליה. הקונצרט ייתן השראה לכל אחד לעשות מדיטציה עם שירה ולשפר את איכות חייו. זה נפלא כשאנשים שרים ביחד ונושמים ביחד עם כוונה משותפת. זה מביא צבע וכיף לעולם.”

מיטן: “המילה ‘התחייבות’. יש רגע שאתה צריך להפסיק להסתבך עם עצמך ולהבין שזה הזמן שלך. אם יש אפילו שאלה קטנה במהות שלכם, שאומרת שמהו לא בסדר בחיכם, נדרשת מחויבות. המנטרות אינן ‘חופש’, אתם צריכים לתת משהו מעצמכם בתמורה. ההזמנה שלי היא לתת לעצמכם את המתנה של המנטרות בחיכם.”

אחריות למסע שלכם. לא הייתה לו דהרמה. כשהיה בחיים הוא אפשר לנו לחיות באווירה שמותר לעשות טעויות, וזה מה שהוא הטיף ולימד אותנו. הוא אמר שכדי להגיע להבנה של מי שאנחנו באמת, אנו צריכים להשתחרר מהתנאים ומהנסיבות של חיינו ולהתחיל מחדש, ולכן הוא גם נתן לנו שמות חדשים”, מסביר מיטן.

הגורו בעיניו הוא “כמו דלת, שכשפותחים אותה מגלים שאין שם אף אחד בעצם. אתה מתאהב במשהו, חושב שזה פיזי, אבל הגורו אומר: ‘אני אפילו לא פה; מה שאתם שומעים זה משהו שבא דרכי’. האהבה שלי לאושו היא איך-סופית, שונה מאוד מכל מה שהיה לי קודם ושונה מהאהבה שלי לכן שלי. זה היה קשר מסתורי ומדהים. רציתי להתקרב אליו והייתי קרוב מאוד, אבל ככל שהתקרבותי אליו, התקרבותי לעצמי ופגשתי את עצמי, ואז גם פגשתי את דווה.”

איזה מסר תרצו להעביר לציבור בארץ?

דווה: “ההזמנה שלי היא לכל אחד – עשו מדיטציה. אפילו אם תאמרו את המילה ‘אום’ שלוש פעמים, כשאתם קמים בבוקר

< הקונצרט של דווה ומיטן יתקיים בזאפה אמפי שוני ב-24 במאי, www.zappa-club.co.il. סדנת קול מיוחדת תתקיים ב-31 במאי במרכז סוזן דלל.

< בכייוסבוק: Deva Premal and Miten in Israel

< האתר הרשמי: www.devapremalmiten.com